

TIẾN TRÌNH THỰC HIỆN TĂNG TRƯỞNG XANH CỦA HÀN QUỐC VÀ MỘT SỐ GỢI MỞ CHÍNH SÁCH CHO VIỆT NAM

GS.TS NGUYỄN XUÂN THẮNG

Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam

NGUYỄN MẠNH HÙNG

Viện Kinh tế và Chính trị thế giới, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam

Tiến trình chuyển đổi mô hình tăng trưởng và tái cấu trúc nền kinh tế theo những xu hướng tiên phong như tăng trưởng xanh đang đặt ra những yêu cầu và thách thức không nhỏ đối với Việt Nam. Bài viết nghiên cứu những kinh nghiệm thực hiện tăng trưởng xanh của Hàn Quốc, từ đó rút ra những gợi mở về chính sách để Việt Nam xây dựng những bước đi phù hợp trong lộ trình tăng trưởng xanh và phát triển bền vững.

Từ khóa: tăng trưởng xanh, Hàn Quốc, Việt Nam.

GREEN GROWTH IMPLEMENTATION OF THE REPUBLIC OF KOREA AND SOME POLICY IMPLICATIONS FOR VIETNAM

Summary

Change of growth model and economic restructuring in line with the pioneering trends in the world such as green growth is a process that presents Vietnam with challenges and requirements. This article examines Korea's experiences in implementing green growth and draws the policy implications for Vietnam to have appropriate steps in the green growth and sustainable development roadmap.

Keywords: green growth, Korea, Vietnam.

Trong bối cảnh biến đổi khí hậu toàn cầu là nguy cơ lớn đối với sự phát triển của nhân loại và những nguồn lực truyền thống cho tăng trưởng kinh tế như tài nguyên thiên nhiên dần cạn kiệt, *tăng trưởng xanh* được xem là một phương thức phát triển mới của thế giới. Đối với Việt Nam, tiến trình chuyển đổi mô hình tăng trưởng và tái cấu trúc nền kinh tế theo những xu hướng tiên phong như tăng trưởng xanh đặt ra những yêu cầu và thách thức không nhỏ. Việc nghiên cứu kinh nghiệm của các nước đi trước như Hàn Quốc sẽ đem lại những gợi mở chính sách cần thiết và thực tiễn cụ thể để Việt Nam có những bước đi phù hợp, đúng đắn trong lộ trình tăng trưởng xanh và phát triển bền vững.

Một số luận điểm cơ bản về tăng trưởng xanh

Trải qua gần 5 thập kỷ, nhận thức và hành động của thế giới đối với tăng trưởng xanh như là một nội dung quan trọng của phát triển bền vững đã có nhiều tiến bộ. Hàng loạt tuyên bố và thỏa thuận quốc tế đã đạt được trong lĩnh vực này. Một số chính phủ và tổ chức quốc tế đã đưa ra những quan niệm riêng, từ đó xây dựng nên mô hình “tăng trưởng xanh” của mình. Dù theo hướng tiếp cận nào, những mô hình tăng trưởng xanh đều bao gồm 3 trụ cột chính: 1) Phát triển kinh tế bền vững, như đảm bảo tăng trưởng bền vững, cơ cấu kinh tế tiến bộ, tạo việc làm...; 2) Đảm bảo môi trường bền vững thông qua giảm phát thải carbon, hạn chế suy giảm các nguồn tài nguyên, bảo vệ môi trường...; 3) Gắn kết xã hội thông qua giảm nghèo, đảm bảo bình đẳng trước các cơ hội mà nền kinh tế xanh tạo ra, đem lại môi trường sống trong lành và có phẩm giá...

Báo cáo “Hướng tới nền kinh tế xanh - Lộ trình cho phát triển bền vững và xóa đói giảm nghèo” của Chương trình môi trường của Liên hợp quốc (UNEP) cho rằng, không có sự hoán đổi giữa bảo vệ môi trường

và phát triển kinh tế. Quá trình “xanh hóa” không cản trở các cơ hội tạo ra của cải, việc làm, thậm chí nhiều khu vực kinh tế xanh lại là những cơ hội lớn để đầu tư sinh lợi nhuận và tạo ra việc làm¹. Tăng trưởng xanh không phải chỉ phù hợp với các nước giàu mà thực tế cho thấy, quá trình này đang diễn ra thành công ngay cả ở những nền kinh tế đang phát triển². Vấn đề quan trọng là thiết lập được một khung khổ chính sách, chiến lược mới và phù hợp để hỗ trợ, thúc đẩy thực hiện tăng trưởng xanh.

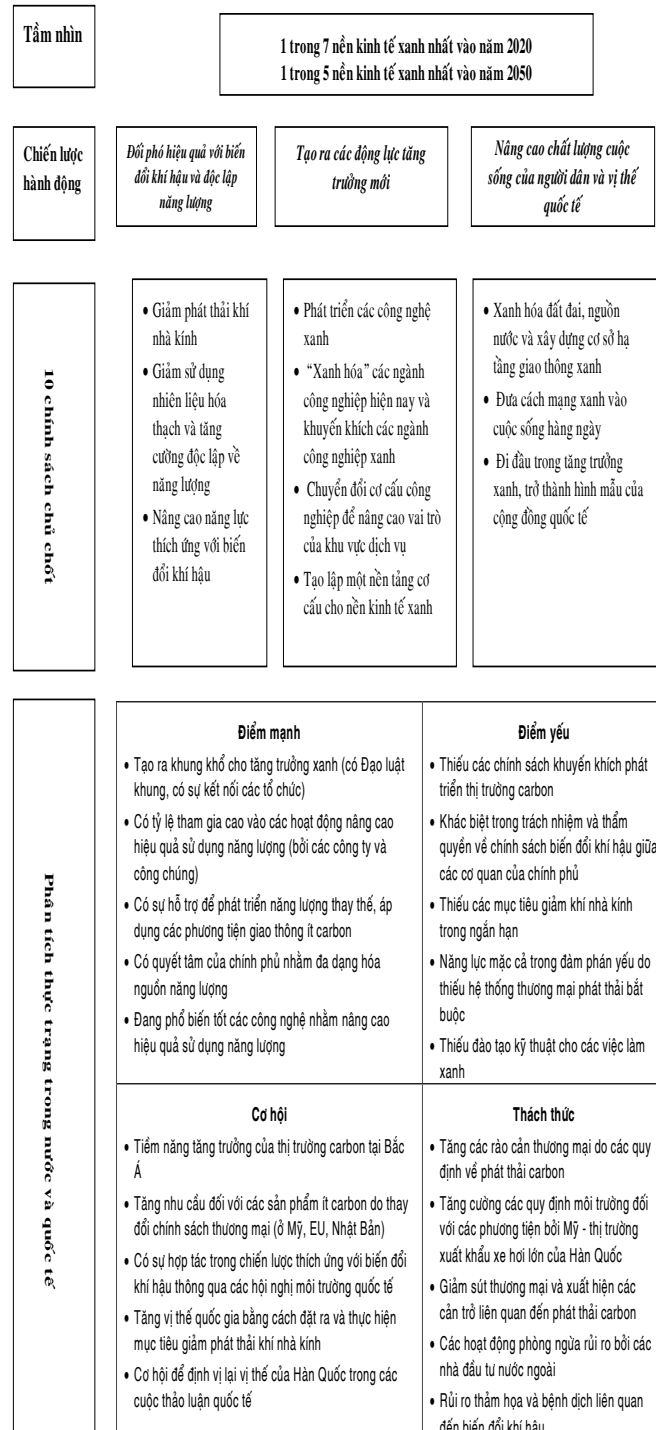
Tiến trình tăng trưởng xanh của Hàn Quốc

Trải qua mấy thập kỷ, Hàn Quốc đã nỗ lực tiến hành công nghiệp hóa để thúc đẩy tăng trưởng kinh tế. Tuy nhiên, chính việc phát triển những ngành công nghiệp trụ cột giúp Hàn Quốc nổi lên từ nghèo đói đã tạo ra chi phí môi trường khổng lồ. Ngoài ra, nền kinh tế Hàn Quốc còn phải chịu những áp lực ngày càng lớn từ bên ngoài do các cú sốc về giá cả và nguồn cung năng lượng cộng với thách thức từ vấn đề biến đổi khí hậu và tăng trưởng kinh tế đang chậm đi.

Trong bối cảnh đó, tháng 8.2008, trong bài phát biểu kỷ niệm 60 năm thành lập Đại Hàn Dân Quốc, Tổng thống Lee Myung-bak đã bày tỏ quan điểm xây dựng một đất nước tiên tiến, củng cố động lực tăng trưởng và khẳng định: chính sách *tăng trưởng xanh, ít carbon* là triển vọng của Hàn Quốc trong 60 năm tới. Tháng 7.2009, Hàn Quốc đã công bố Chiến lược tăng trưởng xanh quốc gia với tầm nhìn đến năm 2050. Chiến lược này được hỗ trợ bởi một loạt kế hoạch và chính sách như: Kế hoạch toàn diện chống biến đổi khí hậu; Gói kích cầu xanh; Tầm nhìn và chiến lược phát triển cho động lực tăng trưởng mới; Chính sách toàn diện nghiên cứu phát triển công nghệ xanh. Cũng trong tháng 7.2009, Hàn Quốc đã công bố Kế hoạch 5 năm tăng trưởng xanh giai đoạn 2009-2013. Tháng 12.2009, Quốc hội Hàn Quốc thông qua Luật khung về tăng trưởng xanh và tháng 1.2010, Chính phủ Hàn Quốc đã công bố thi hành Luật này.

Chiến lược tăng trưởng xanh quốc gia đặt ra tầm nhìn đưa Hàn Quốc trở thành 1 trong 7 quốc gia “xanh” nhất thế giới vào năm 2020 và trở thành 1 trong 5 quốc gia “xanh” nhất thế giới vào năm 2050. Chiến lược này đưa ra 3 mục tiêu: 1) Thúc đẩy quan hệ hài hòa giữa tăng trưởng kinh tế và bảo vệ môi trường; 2) Nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân và thúc đẩy cách mạng xanh trong lối sống; 3) Đóng góp cho các nỗ lực quốc tế về chống biến đổi khí hậu và các thách thức về môi trường; cùng với ba chiến lược hành động, 10 chính sách chủ chốt và một số biện pháp cụ thể để thực hiện (xem sơ đồ)³.

Sơ đồ: khung Chiến lược tăng trưởng xanh quốc gia của Hàn Quốc

Chính phủ Hàn Quốc đã có những bước chuẩn bị kỹ lưỡng và sau đó ráo riết triển khai chiến lược và các chính sách tăng trưởng xanh. Ngay từ tháng 1.2009, Chính phủ Hàn Quốc đã công bố “Tầm nhìn và chiến

lược phát triển cho động lực tăng trưởng mới” với 17 động cơ tăng trưởng⁴. Chính phủ cũng khuyến khích khu vực tư nhân tham gia bằng cách gắn các động cơ tăng trưởng này với Gói kích thích kinh tế xanh và Dự án nghiên cứu và phát triển công nghệ xanh.

Nhiều dự án, chương trình cụ thể đã được thực hiện nhằm xanh hóa nền kinh tế Hàn Quốc. Chính phủ Hàn Quốc đã triển khai Dự án cải tạo 4 dòng sông lớn là Han, Nakdong, Geum và Yeongsan cùng với 14 nhánh sông nhằm nâng cao chất lượng và đảm bảo nguồn nước, ngăn chặn lũ lụt, tạo không gian và khôi phục văn hóa cho cộng đồng địa phương. Trong lĩnh vực an ninh năng lượng, Hàn Quốc tập trung vào bảo tồn và tiết kiệm năng lượng, coi đây là một dạng “nhiên liệu mới”. Trong lĩnh vực đô thị xanh, Chính phủ Hàn Quốc ban hành bản hướng dẫn xây dựng đô thị để đạt được các tiêu chuẩn về một thành phố xanh ít carbon. Tổ chức Hợp tác và phát triển kinh tế (OECD) hiện xem Hàn Quốc là nước có hệ thống quản lý rác thải tốt nhất thế giới nhờ chuyển từ mô hình quản lý theo hướng phòng tránh ô nhiễm môi trường sang mô hình quản lý toàn diện thông qua tái chế và nâng cao năng suất.

Trong lĩnh vực giao thông, Chính phủ Hàn Quốc đã thông qua Chiến lược thúc đẩy giao thông “xanh”, ít carbon, trong đó không chỉ yêu cầu hiện đại hóa hệ thống giao thông mà còn khuyến khích những hành động hết sức đơn giản như đi bộ và sử dụng xe đạp làm phương tiện giao thông hàng ngày. Để đưa lối sống xanh vào trong dân cư, Chính phủ Hàn Quốc đã phát động những chiến dịch gần gũi, mang đến những thay đổi dù chỉ rất nhỏ trong cuộc sống hàng ngày, nhưng lại đóng góp lớn vào quá trình tăng trưởng xanh của quốc gia.

Chính phủ Hàn Quốc cũng có kế hoạch phát triển lực lượng lao động phục vụ cho nền kinh tế xanh trên toàn quốc gắn liền với tạo ra việc làm xanh và xây dựng nền giáo dục xanh. Trong hợp tác quốc tế, Hàn Quốc tích cực tạo ra một mạng lưới xanh toàn cầu và xây dựng quan hệ đối tác với các nước đang phát triển trong vấn đề biến đổi khí hậu. Đặc biệt, Chính phủ Hàn Quốc đã gia tăng nguồn vốn hỗ trợ phát triển để thúc đẩy việc xây dựng và thực hiện chính sách tăng trưởng xanh tại các nước đang phát triển ở châu Á.

Những tranh cãi trong việc thực hiện tăng trưởng xanh của Hàn Quốc

Mặc dù tiến trình tăng trưởng xanh của Hàn Quốc đã đạt được thành tựu khả quan, song cũng đang bộc

lộ một số điểm yếu. Xanh hóa một quốc gia là quá trình lâu dài nhưng hiện tại, Hàn Quốc mới đang thực hiện một kế hoạch 5 năm và sẽ cần nhiều kế hoạch khác nữa để đạt được các kết quả rõ ràng.

Trong thời gian đầu, những người ủng hộ tăng trưởng xanh ở Hàn Quốc đã coi phát triển bền vững là một khái niệm của phương Tây và không phù hợp với Hàn Quốc. Vì vậy, trong quá trình thiết lập những thể chế cho tăng trưởng xanh, ban đầu ở Hàn Quốc đã có những “phân biệt đối xử” so với quan điểm phát triển bền vững truyền thống.

Ngoài ra, các chính sách tăng trưởng xanh hiện hành đang bị giới hạn bởi những đòi hỏi khác nhau trong nền kinh tế - xã hội Hàn Quốc. Một số ý kiến phê phán rằng, các chính sách này nhấn mạnh “nền kinh tế” trước và sau đó mới đến “xanh” và có những cuộc tranh cãi xung quanh vấn đề “chỉ xanh mà không có tăng trưởng” hay “chỉ tăng trưởng mà không có xanh”. Thực tế cho thấy, Hàn Quốc tiếp tục phải đương đầu với sự suy giảm môi trường quốc gia. Năm 2010, chỉ số môi trường được công bố bởi Diễn đàn kinh tế thế giới đã xếp Hàn Quốc đứng thứ 94 trên 163 quốc gia, giảm 43 bậc từ năm 2008, và ở hạng thấp nhất trong số các nước thành viên OECD.

Theo một báo cáo của Viện Nghiên cứu môi trường Hàn Quốc, đội ngũ cán bộ thực thi chính sách tăng trưởng xanh chưa hiểu biết cận kề về vấn đề này nên đã đưa ra những đánh giá nhầm lẫn⁵. Ví dụ, Chính phủ Hàn Quốc đã đầu tư rất nhiều cho các chương trình thử nghiệm về năng lượng tái tạo và công nghệ xanh song không thể thương mại hóa được những sản phẩm này. Bên cạnh đó, có nhiều cáo buộc về tham nhũng trong những dự án cải tạo các dòng sông lớn và nghi ngại về tác động tiêu cực của những dự án này đối với chất lượng nước. Theo một số nhà bình luận, khẩu hiệu “tăng trưởng xanh” của cựu Tổng thống Lee Myung-bak đã bị chính trị hóa quá mức và trở nên thiếu thực tiễn. Các chính sách tăng trưởng xanh chỉ tập trung vào việc thành lập các tổ chức hành chính - kỹ thuật và các thể chế mà chưa chú trọng tới các mối quan tâm thực tế của công chúng. Do đó, họ nghi ngại rằng, việc thực hiện tăng trưởng xanh khó có thể tạo ra bước ngoặt trong tiến trình phát triển của Hàn Quốc và chỉ là những khẩu hiệu chính trị nhất thời.

Vì vậy, sau khi trở thành Tổng thống mới của Hàn Quốc, bà Park Geun-hye đang điều chỉnh lại chính sách tăng trưởng xanh mà người tiền nhiệm

đã theo đuổi. Trong những tháng đầu năm quyền, tân Tổng thống Park Geun-hye và các cộng sự tỏ ra thận trọng hơn đối với đường lối tăng trưởng xanh dưới thời Tổng thống Lee Myung-bak. Chính quyền mới của Hàn Quốc cho rằng, chính sách tăng trưởng xanh trước đây tập trung quá nhiều vào vấn đề tăng trưởng hơn là “xanh” và dường như muốn quay trở lại chủ đề “phát triển bền vững”. Các cơ quan chính phủ đã tinh giảm bớt bộ phận liên quan đến tăng trưởng xanh vốn phình to ra trong thời kỳ trước. Các quan chức mới của Bộ Môi trường Hàn Quốc cho rằng, tăng trưởng xanh chỉ là một trong những sự lựa chọn chính sách của phát triển bền vững.

Một số gợi mở cho quá trình thực hiện tăng trưởng xanh của Việt Nam

Từ kinh nghiệm thực hiện tăng trưởng xanh của Hàn Quốc, có thể rút ra một số gợi mở chính sách cho Việt Nam như sau:

Thứ nhất, tăng trưởng xanh là bước đột phá trong chủ trương, chính sách chuyển đổi mô hình tăng trưởng. Trình độ phát triển không phải là yếu tố quyết định để bắt đầu thực hiện tăng trưởng xanh. Hơn nữa, việc bắt đầu thực hiện tăng trưởng xanh cũng không nên lệ thuộc quá nhiều vào công nghệ hiện đại. Thực tiễn của Hàn Quốc cho thấy, xanh hóa có thể tiến hành từng bước, trước hết từ những điều đơn giản như tạo ra ý thức tiết kiệm năng lượng của người dân, thay đổi thói quen sản xuất, sinh hoạt và tiêu dùng.

Thứ hai, việc thực hiện tăng trưởng xanh cần sự ủng hộ và quyết tâm chính trị cao nhất. Những điều chỉnh trong chính sách tăng trưởng xanh gần đây của chính quyền mới ở Hàn Quốc cho thấy, các nhà hoạch định chính sách cần nhận thức rõ về chi phí và lợi ích trong ngắn hạn và dài hạn đối với việc thực hiện tăng trưởng xanh, từ đó đưa ra những quyết sách nhất quán, phù hợp với hoàn cảnh thực tiễn của đất nước, nếu không “tăng trưởng xanh” dễ bị biến thành một khẩu hiệu chính trị và chỉ dừng ở mức độ tuyên truyền.

Thứ ba, việc thực hiện tăng trưởng xanh cần có sự ủng hộ rộng rãi của xã hội. Theo kinh nghiệm của Hàn Quốc, việc nâng cao nhận thức của người dân là một quá trình mất nhiều thời gian và cần tập trung nhiều hơn vào vấn đề giáo dục về môi trường và tăng trưởng xanh cho thế hệ trẻ.

Thứ tư, Việt Nam đang xây dựng và ban hành nhiều chính sách về phát triển bền vững, bảo vệ

môi trường và các vấn đề liên quan đến xanh hóa nền kinh tế. Bên cạnh Chiến lược tăng trưởng xanh, Chính phủ Việt Nam đã ban hành một số chiến lược và chính sách khác như Chiến lược phát triển bền vững, Chiến lược bảo vệ môi trường, Mục tiêu quốc gia về biến đổi khí hậu... Theo kinh nghiệm của Hàn Quốc, cần đảm bảo phối hợp trong thực thi các chiến lược, chính sách này để tạo ra sự đồng bộ và tập trung nguồn lực vào những mục tiêu ưu tiên.

Cuối cùng, để thực hiện tăng trưởng xanh cần huy động nguồn lực mới và chuyển dịch nguồn lực sang các lĩnh vực mới có hiệu quả kinh tế cao hơn, thân thiện với môi trường và phát triển bền vững hơn. Việt Nam cần tiếp tục tranh thủ sự hỗ trợ từ cộng đồng quốc tế và đẩy mạnh thu hút đầu tư của khu vực tư nhân vào các lĩnh vực kinh tế xanh. Ngoài ra, thực tiễn của Hàn Quốc cho thấy, có thể thí điểm áp dụng các cơ chế chính sách đặc thù, đột phá cho một số địa phương và lĩnh vực kinh tế có tiềm năng tăng trưởng xanh ■

Chú thích và tài liệu tham khảo

^{1,2} UNEP, 2011. *Hướng tới nền kinh tế xanh - Lộ trình cho phát triển bền vững và xóa đói giảm nghèo*. Bản dịch của Viện Chiến lược, Chính sách Tài nguyên và Môi trường. Nhà xuất bản Nông nghiệp, Hà Nội, tr 14, 15.

³ UNEP, 2010. *“Overview of the Republic of Korea's National strategy for green growth”*.

⁴ Gồm: Năng lượng tái tạo mới; Năng lượng giảm phát thải carbon; Phương pháp xử lý nước; Ứng dụng đèn LED; Hệ thống giao thông xanh; Thành phố xanh tiên tiến; Ngành tích hợp truyền dẫn/viễn thông; Hệ thống IT tích hợp; Ứng dụng robot; Tích hợp nguyên liệu mới/nano; Thiết bị y khoa/dược sinh học; Ngành thực phẩm giá trị cao; Chăm sóc sức khỏe toàn cầu; Hệ thống giáo dục toàn cầu; Tài trợ xanh; Phần mềm; Du lịch kết hợp hội nghị, hội thảo, triển lãm, tổ chức sự kiện.

⁵ <http://nwww.koreaherald.com/view.php?ud=20130328000986>.

- Global Green Growth Institute, 2011. *Green growth in motion: sharing Korea's experience*. Seoul, Korea.

- Young, Soogil, 2009. *Korea's 'Green Growth' as a Response to Concern for Progress and Well-being*. The 3rd OECD World Forum on Charting Progress, Building Visions, Improving Life. Busan, Korea, October 27-30, 2009 (<http://www.oecd.org/site/progresskorea/44112574.pdf>), truy cập ngày 20.9.2013.